

zioa—. Gutxi dira gainera aitona karlista izan ez duten nafar-
rrak, gutxi diren bezala aitona nekazari izan ez dutenak.

Pio Barojari laket zitzaion gaia, eta beste nobela batzuetan protagonista izan ziren pertsonaien bidez ezezik, mundu hori deskribatzen ahalegindu zen 1935eko ekainean egunkari bantentzat egin zuen artikuluan. Bertan kontatzen zuen, garaiko begiekin, ehun urte lehenago Miguel Gomez jeneral karlistak Lauditik abiatuta penintsula osoan zehar egin zuen espedizioa, historia militarrean aurki daitekeen xelebreena. Gomezek sei hilabete eman zituen hiriak hartu eta uzten, jeneral liberalak despistatzen, garaipenak etengabe lortzen, eta Madrilen atean egon zen. Baina ez zuen hartu, eta Euskal Herrira itzuli zen eramane zituen baino soldadu gehiagorekin. Gerra-kontseilua egin zioten horregatik. Eduardo Gil Berak idatzi berri du espedizio honetaz *Sobre la marcha* liburua.

Iruñeko erakusketaren aurkezpenean kexu ziren oraindik elkartekoak Gomezek Madril hartu ez zuelako. Beste historia bat kontatuko genukeen gaur hala gertatu izan balitz, eta erakusketak, seguruenik, liberalen jantziekin egingo lirateke orain. Pablo Antoñanak ez zituen *Crónica de las guerras carlistas* gisako liburuak idatziko, eta Atxagak ere, akaso, Espartero ren amadaren ikuspuntua hartuko zukeen *Sara izeneko gizona* libururako.

Bi amona besterik ez.□

LITERATURA

HARKAITZ CANO

ATZOKO GOGOANGARRIAK, GAUR ERE GOGOANGARRI

«Euskal literatura, gainerako literaturak bezalaxe, ezin daiteke bere arnasetik soilik bizi», esan zuen Juan Mari Mendi-

zabalek *Ipuin gogoangriak* liburuaren aurkezpenean. Egia galanta.

Cortazar, Kafka, Waugh, Calvino, Maupassant, Txekhov, Schowb, Singer... izan dira Iñaki Aldekoak *Ipuin gogoangriak*. *Antologia* liburuua apailatzean aukeratutako autoreetako zenbait. Bilduman jasotzen diren ipuin batzuk, aurrez argitaratu emanak izan ziren Milabidai sailean, baina liburu-formatu honek ez du espero zitekeen arrakastarik izan, eta ezkutuan geratu dira hainbat eta hainbat perlatxo, batik bat itzulpenari dagokionean. Ipuin-bilduma hau leitzean, beraz, ezin ekidin daiteke bitxidenda bat atrakatzen duenaren sentipen zoragarria. □

EUSKAL IDAZLEAK BIHAR

Azken hilabeteotako *pic-nic* sozial *kremosoena*, Joan Mari Torrealdairen *Euskal kultura gaur*. *Liburuaren mundua* lanaren aurkezpena izan da. Donostiako Miramar Jauregian berrehundik gora gonbidatu bildu zen aurkezpen-ekitaldira. Duela hogeitortu argitaraturiko *Euskal idazleak gaur* enblematikoaren bikia (baina ez klonikoa) dugu liburu mundul hau. Bere pisua-gatik (ia hiru kilo t' erdi) maliziosen batek esan ei zuen, *euskal idazleak gaur* baino areago, ez ote den honako hau *euskal idazleak bihar* ere izango. Ez omen da merkatuan zazpi mila pezetara helduko bere prezioa, politikoa izaki, berez askoz ere ga restiagoa beharko lukeena. Luis Fernandezek *Egunkaria*-n idatzi zuen legez, kiloa, txuleta baten prezioan.

Liburuaren historia jasotzen du ikerketa honetan Torrealdaik (ez literaturarena) eta bertan, idazleen argazkiez gain, infograma, liburugintzaren inguruko gertakarien kronologia eta beste abar luze bat. Miramarreko hau ekitaldi sozial *kremosoena* izan zela esan badut, ez da lu(n)txa libre zelako, bertan euskal kulturaren zuringoa elkar zuritzera (erabil bedi aditzaren edozein zentzutan) bildu zelako baizik. Erdiak gustura, eta beste erdiak halako ekitaldiak gorrotatzen dituztela esanez, baina hala ere hantxe. Eta inguruan biraka, ETBko kamarak, euskal aldizkari arrosa baten sorrerari buruzko hipotesiak eraikiz,

surrealismoari egindako monumentua osatzen. Izango da noski, liburua paperzapaltzaile bezala erabiliko duenik. Baina zeregin horietarako askosaz ere egokiagoak dira harri bolkanikoak. Txantxak alde batera utzita, *Euskal idazleak gaur* hura bezala, ziur, honoko honek ere apaletan erabiliaren erabiliaz txiki-txiki eginda bukatuko duena.

Ikerketekin jarraituz (definitiboki: aurtengoa Hausnarke-tarako Nazioarteko Urte izendatu beharko dugu), azken hilabeteotan kaleratutakoei, *Luma eta lurra. Euskal poesia 80ko hamarkadan* ikerketa-liburua erantsi behar diogu. Jon Kortazarrek burutu du lan hau, mikroskopioz eta teleskopioz egindako azterketa, sarreran ikuspegi orokor bat eskaintzeaz aparte, poeta eta poeta-talde ezberdinen muinera sartzan saiatu delako liburuaren mamian.

Liburu *reversibleak* ere merezi dute aipamen bat. Liburu elebidunek, esan nahi dut. Ildo honetan nabarmentzen dena Patxi Ezkiagaren *Zauriaren salmoak* poemarioa da (fede erlijioso eta nongotasuna lotu eta biak bizitzeko saioa dena) poema bakoitzak bere gaztelerazko itzulpena parean duela argitaratua. Alderantzizko bidea egin du Ignacio Aldecoaren *Poesías sin mapa (Uharte galduak)* liburuak, Aldecoaren poemen gaztelerazko orijinalen parean Felipe Juaristik itzulitako euskarazko bertsioak paratu baitzaizkie Aldecoaren obra osoa biltzen duen liburuako poemei. Beti eztabaidatu izan da zenbateraino den edizio horietan inbertitutako ahalegina errentagarri, baina lan horrek zubitik daukana bada zerbait. Eta gurean zerbait, asko da zubi kontuetan. □

BUKOWSKI EZ ZEGOEN MIRAMARREN

Askotan esan izan da, eta hau berdin dateke aplikagarri gizarte, kultura nahiz literaturaren arloan, oinarri sendoa eta elite zorrotza direla biziraupenerako giltzarrietako bi. Oso zaila da abangoardia rekin mugituz itzulpen bat egin eta oinarria elika dezakeen liburu bat merkaturatzea. Nire baitarako nago, abangoardia eta oinarria, bi esparru horiek batzen dituela Jo-

su Lartategik itzuli eta apailaturiko Charles Bukowskiren *Poema antologia*-k (poeta baita Bukowski, narratzaile bezala aurkeztu diguten arren erdal argitaletxe interesatuek). Euskaraz idazten duten hainbat poetari zer pentsa emango dion liburu baten aurrean gaude, deliberatuki mugatua den hiztegi batekin poema batek izan dezakeen indarraren erakusgarri, irakurlego zabal batenganaino hel daitekeen liburua izaki, gainera. Liburua osatzeko, lehen poemetatik hasi eta hil ondoren kaleratutako azken libururainoko poemak aukeraketa burutzen ari zela, itzultzailea, John Martin, Bukowskiren editore eta lagun minarekin jarri zen harremanetan, honek, igorri zizkion unean ingelesez oraindik inedito ziren poema batzuk helarazi zizkiolarik. Hori da puntan ibiltzea, hori. Alkohola, sexuaren irudi basati eta usu matxista, taberna-zuloak eta marjinalitatea, hori guztia zabor-hizkuntza, simple, biluzi eta bortitzean emana. Eta euskaraz.

Emari poetikoaren indarrak ari garena, iruditeriaz jantziago egonagatik ez da Bukowski baino ahulagoa, ezta hurrik eman ere, Koldo Izagirre ren *Non dago Basques' harbour* bildumaren isuri portuarioa. Aspalditik hona argitaratu den poema bildumarik esanguratsuena, nik uste. Idazle pasaitarrak hainbat emanalditan aurkeztuko du bere liburua, nobedade gisara, emanaldietan baino eskuratzerik izango ez den orduerdiko maketa bat salgai jarriko delarik, autoreak berak irakurritako poemak biltzen dituena. Itsasoa ez delako neutrala. Eta ez dagoelako ur bareetan geratzerik. Olatua hartzen jakin behar. □

GERTUKO PLANOA, PLANO OROKORRA

Bukowskiren kasuan, beretzat literatura eta bizitza elkarrengandik oso hurbil bazeuden, errealitatetik gertu dauden liburuak ditugu segidan aipagai. Ur Apalategi Idirin idazlearen lehen nobela kasu: *Gauak eta hiriak*, aldi berean luma gaiztoz eta maitasunez idatzitako liburua, protagonista gazteak dituena, baina gure inguruetako literaturetan adoleszente berankorre k idatzitako *bloof*-etatik urrun. Gazteen arteko harremanak eta hauen bilakaera azaltzean, gorroto, maitasun, inbiria eta desio kontrajatarriek osaturiko istorioa ongi amaraundurik ego-

teaz gain, hainbat erreflesio jasotzen dira, ez ironiatik erabat aske, baina beti pertsonaia guztiekiko samurtasuna gailenduz.

Bizitzaren gertuko plano a bada *Gauak eta hiriak* nobelak ematen diguna, kronikaren arloan koka genitzakeen liburuek plano orokorrago eta objetiboago bat eskaintzen dute. Kronikaren hau, ez zen, duela gutxira arte, euskal literaturak gehiegi jorratutako bidea. Azken aldi honetan ordea, agertzen ari dira, banaka-banaka, hango eta hemengo lurraldeak ezagutu eta bertan bizitutakoak papereratzten dituzten hainbat lan, edozein irakurlerentzat atsegin direnak. Horren adibide dugu Iñigo Aranbarriren *Zapata-renoihana* liburua, autoreak Chiapas aldera eginiko bidaiaren fruitua, Mexikon bizi izandakoak bilduz, idazle eta kazetari bezala, baina Aranbarrik bere duen poesiari uko egin gabe, ikuspuntu hirukoitz horrek dituen kontraesan guztiekin. Idazleak berak aitortu zuenez, kontraesanik gabeko kronikak ez baitu deus balio.

Ulergaitza da nola egon den euskarazko kronikaren jenero a hain baztertua hainbeste denboraz, hain asimilagarria izaki liburu hauen irakurketa. Joan den urtean plazaratutako *Suena Belfasten* liburuaren arrakasta da horren lekuko. Ildo honen harian kokatu beharko genuke Jon Arretxe idazlea ere, dagoeneko irakurle fidel kopuru handi samarra duena, bidaiari bezain komunikatzaile fina, *Tuparen seme-alabak*, bere azken eleberriak izan duen harrera ona lekuko. □

IKUSKIZUNAK

IMANOL AGIRRE

ELIZA ROCK-DEABRUTOKI BILAKATU ZEN

Aspaldian izan nuen ametsa. Elizak ikuskizunentzako leku bilakatu ziren. Akustika ezin hobea, zutaberik gabeko espazio miresgarria, herriko kokapenik hoberena... Elizak areto apar-